

W świecie ciszy

Pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznej stają niemal codziennie przed nowymi wyzwaniami. Specyfika naszej pracy wymaga od nas nieustannego wzbogacania wiedzy, doskonalenia warsztatu pracy oraz dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi. Przypadek sprawił, że przyszło mi diagnozować ucznia słabo słyszącego. Chłopiec miał aparat słuchowy, dzięki czemu słyszał mowę innych osób i doskonale nawiązał kontakt zadaniowy. Jako pedagog specjalny mam do czynienia z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Zaczęłam szukać więcej informacji na temat osób słabo słyszących. Zebrane informacje postanowiłam uporządkować w formie charakterystyki osób z uszkodzonym narządem słuchu – niesłyszających, słabo słyszających i ogłuchłych mówiących. Dokonałam zestawienia specyficznych dla danej kategorii osób cech i zachowań w odniesieniu do sfery motorycznej, orientacyjno-poznawczej, emocjonalno - motywacyjnej i społecznej. W czasie pracy konsultowałam się z surdopedagogiem, Panią Hanną Łagodzińską -pedagogiem mającym długoletnie doświadczenie w diagnozie i terapii dzieci z uszkodzonym narządem słuchu.

Charakterystyka osób z uszkodzeniem narządu słuchu: niesłyszających, słabo słyszających i ogłuchłych mówiących.

Osoby niesłyszące.

I. Sprawność motoryczna:

- gorsza w zakresie statyki (1,6 mieś. opóźnienia) i dynamiki, tylko w zakresie dynamiki rąk i braku synkinezji, czyli przyruchów, dorównują dzieciom słyszącym,
- sprawność manualna (w zakresie szybkości wykonywania ruchów) opóźniona o około 6 miesięcy. Jednak w zakresie percepcji regularności nie ma istotnych różnic,
- częściej występują zaburzenia lateralizacji,
- mogą mieć niemożność pisania (agrafia),
- mogą mieć trudności w opanowaniu ruchów artykulacyjnych (dysartia i dyspraksja),
- niemożność wypowiedzenia danego słowa (afazja ekspresywna),
- osoby głuche są zręczne, mają chód niepewny,
- wskaźniki wagi i wzrostu są porównywalne do dzieci zdrowych ale tempo wzrostu jest nieco wolniejsze,
- chętnie uprawiają sport i turystykę.

II. Sfera orientacyjno-poznawcza:

- ograniczone poznanie rzeczywistości przez brak wrażeń słuchowych,
- mniejsza suma doświadczeń życiowych i poznawczych,
- poznanie głównie konkretno - obrazowe a nie logiczno - pojęciowe.

Wrażenia:

- brak wrażeń słuchowych,
- pierwsze wiadomości i umiejętności wytwarzają się na podstawie wrażeń wzrokowych, węchowych, dotykowych (jeśli te nie są uszkodzone),
- odbierają wrażenia wibracyjne wywoływane przez zjawiska akustyczne.
- Osoby niesłyszące są zdolne odbierać elementy muzyki, różnicować natężenie niektórych dźwięków, odbierać elementy rytmiki, fakt wybuchu, warkot, itd. Dzięki uwrażliwieniu zmysłu dotyku i rejestrowaniu drgań wyczuwają uderzenia kroków, przejeżdżające auta.

Spostrzeżenia:

- mają duże zdolności obserwacyjne,
- wyostrzona jest spostrzegawczość optyczna (notowanie przez wzrok),
- suma różnych wrażeń daje ogólne spostrzeżenia, są one często niepełne, niedokładne,
- przez długi czas są synkretyczne (niewystarczająco zróżnicowane).

Myślenie:

- długo utrzymuje się myślenie konkretno - obrazowe,
- oparte jest na wrażeniach i spostrzeżeniach a nie na pojęciach,
- ma charakter synkretyczny i sytuacyjny,
- cechuje je „egocentryzm dziecięcy” (odrzucają wyrazy niezrozumiałe, wyrażające pojęcia i zależności nadające zdaniu treść znaczeniową, ujmują jakąś treść niedokładnie, czasem w sposób wypaczony),
- trudności we wnioskowaniu, uogólnianiu, rozumowaniu, abstrahowaniu,
- brak precyzji i świeżości myślenia, logiki i realizmu,
- charakterystyczna sztywność i schematyzm myślenia.

Pamięć:

- pamięć znaków i motoryczna - równa słyszącym,
- pamięć wzorów ruchu, zdolność obserwacji, organizacji, reprodukcji schematów ruchu - wyższa niż u słyszących,
- pamięć położenia przedmiotów, wzorów kropkowanych oraz pamięć przestrzenna rysunków i rozpiętości liczb - utrudniona.

Mowa:

- bezdźwięczna, monotonna, skandowana, odbierana wzrokowo,
- głos słabo modulowany, nosowe brzmienie,
- brak dostosowania natężenia głosu do poziomu hałasu otoczenia,
- u głuchych z resztkami słuchu, (odbierają mowę z ust), mowa jest głośnie i nieprawidłowa pod względem budowy zdań.

Inteligencja:

- normalna o ile przyczyna powodująca głuchotę nie uszkodziła wyższych czynności nerwowych,
- możliwości umysłowe dziecka głuchego mogą być ilościowo takie same jak u dzieci słyszących ale różnią się jakościowo,
- uzyskują niższe wyniki w skali słownej.

III. Sfera emocjonalno-motywacyjna:

- stereotypowość, naśladownictwo,
- brak inicjatywy i słaba spontaniczna motywacja do wysiłku intelektualnego,
- brak odkrywczości, bezradność, lęk, agresja, konflikty emocjonalne,
- większy wskaźnik neurotyczności,
- niedojrzałości emocjonalnie (nadpobudliwość, zmienność emocjonalna, złe samopoczucie),
- nie umieją planować, mają trudności w pracy koncepcyjnej,
- nastawieni ekstrawertycznie (duża potrzeba towarzyskości),
- skorzy do bójek,
- mają poczucie małej wartości,
- mają mało wnikliwe sądy oparte na powierzchownych wrażeniach
- optycznych,
- dokładni, ambitni, sumienni w pracy,
- ograniczona zdolność do uczuć wyższych, dopóki nie dojdą do poziomu myślenia pojęciowego,
- uczuciowość przejawia się na zewnątrz w ruchu, działaniu, stosunku do otoczenia, rodziców, społeczeństwa, innych osób,
- bardziej wrażliwi na przykrości i lekceważenie, na niezaspokojenie potrzeb,
- wybuchy złego humoru,
- silnie rozwinięta sfera popędowa,
- są bezkrytyczni, (często) kierują się odruchami i popędami,
- często długo pozostają infantylni,
- wielka ruchliwość – wywołana potrzebą rozwoju.

IV. Rozwój społeczny:

- izolacja od otoczenia, przeżywanie frustracji, agresja, negatywizm, przekora, uzależnienie od rodziny,
- postawa nieufności,
- bierność wobec otoczenia,
- zniekształcony obraz samego siebie,
- utrudnione komunikowanie się wyklucza z życia towarzyskiego i zaburza kontakty, zwłaszcza bardziej intymne.

Osoby słabo słyszące.

I. Sfera motoryczna:

- sprawność manualna i motoryczna porównywalna do słyszających.

II. Sfera orientacyjno-poznawcza.

Myślenie:

- trudności w myśleniu abstrakcyjnym, rozumowaniu, przyswajaniu pojęć.

Pamięć:

- pamięć wzorów ruchowych niższa niż u głuchych.

Mowa:

- rozwija się wolniej i jest mniej lub bardziej zniekształcona,
- dziecko mówi tak jak słyszy,
- mało wyrazista,
- kontakt słowny za pomocą pojedynczych wyrazów albo mniej lub bardziej złożonych zdań,
- ograniczone słownictwo,
- trudności w rozumowaniu tekstu pisanego i mówionego,
- szereg agramatyzmów, zdania nieprawidłowe i prymitywne,
- trudności w czytaniu i błędy w pisaniu,
- często domyślają się sytuacyjnie i intuicyjnie kierowanych do nich treści językowych.

Inteligencja:

- obniżona „inteligencja społeczna” - (zdolność rozumienia i ujęcia jakiejś sytuacji w całość),
- brak wyraźnych trudności w spostrzeganiu i rozpoznawaniu form, zdolność kojarzenia i uczenia się w nowej sytuacji oraz zdolność do pewnych konstrukcji wyobraźniowych i ujmowania stosunków pomiędzy poszczególnymi częściami.

III. Procesy emocjonalno-motywacyjne:

- zaburzenia emocjonalne (wzmożona pobudliwość nerwowa, brak stałości emocjonalnej, niedojrzałość emocjonalna i rozchwianie emocjonalne) - większe niż u osób niesłyszących,
- żyją między dwoma światami, światem ludzi słyszających i niesłyszących, (to powoduje stres, frustrację),
- w sytuacjach konkurencji ze słyszającymi przeżywają niepewność i obawy przed niepowodzeniem,
- bierność, upór, agresja, negatywizm,
- trudności w wyrażaniu uczuć, przeżyć, pragnień,
- zaniżają ocenę siebie i swoich możliwości, mają poczucie mniejszej wartości i nieadekwatności widzenia własnych perspektyw,
- dorośli mają trudności w pracy zawodowej, w prowadzeniu rozmów towarzyskich, koncentracjach, itp.

IV. Rozwój społeczny:

- wyższy niż u niesłyszących poziom dojrzałości społecznej ale niższy niż u słyszających,
- utrudnione porozumiewanie się w kontakcie ze słyszającymi,
- zniechęcenie, chęć izolacji,
- koncentrowanie na własnych sprawach,
- mniejsza umiejętność współdziałania w zespołach, niższa koleżeńskość i gotowość niesienia pomocy innym,
- częściej podejmują zachowania prospołeczne w ramach swojej grupy niepełnosprawności.

Osoby ogłuchłe.

I. Sprawność motoryczna:

- porównywalna do niesłyszących i niedosłyszących.

II. Sfera orientacyjno-poznawcza:

- ogłuchli w późniejszym wieku mają bogactwo doświadczeń poznawczo- językowych,
- mają opanowany język w mowie, piśmie i druku ze zrozumieniem.

Myślenie:

- osoby ogłuchłe w 2-3 roku życia mają myślenie specyficzne,(operacje myślowe tworzą się na podstawie oglądanego zestawienia przedmiotów i zjawisk),
- u ogłuchłych późno, rozwój myślenia jest zbliżony do rozwoju myślenia słyszących (myślenie jest przyczynowe, zachodzi dokładniejsze porównywanie, wnikliwa analiza, wnioskowanie, pełniejsze uogólnienia.

Mowa:

Utrata słuchu w 3-5 roku życia:

- mowa zachowana, mniejsze lub większe opanowanie słownika, (trzeba zwracać uwagę na pielęgnowanie i zachowanie pozostałości mowy). Jeśli dziecko nie otrzyma pomocy pedagogicznej w porę, traci nawyki mowne i zaczyna stosować środki mimicznie - migowe. W wypowiedziach operują konkretnymi obrazami, a nie pojęciami.

Utrata słuchu w 6-8 roku życia:

- często dziecko przestaje mówić, ilość słów jest jednak ograniczona,
- używa często słów w niewłaściwy sposób i nie zawsze może wypowiedzieć co myśli.

Utrata słuchu po 8 roku życia:

- mowa przy właściwej pielęgnacji może być całkowicie zachowana,
- dziecko umie we właściwy sposób wyrazić swoje myśli,
- inna modulacja głosu (jedyna różnica ze słyszącymi),
- przy braku pielęgnacji wymowy traci barwę, wyrazistość, stopniowo staje się mniej zrozumiała i w końcu zanika, (zacierają się najpierw głoski świszczące i syczące, później głoska „r”, a następnie inne, pozostają tylko niektóre dźwięki nieartykułowane).
- U ogłuchłych w późniejszym wieku z trudem przychodzi umiejętność odczytywania mowy z ust :
- niekiedy mogą występować wady i zaburzenia mowy na tle emocjonalnym,
- w miarę upływu lat ztraca się wyrazistość i prawidłowy akcent na skutek braku kontroli słuchu, mowa staje się mniej zrozumiała.

III. Procesy emocjonalno-motywacyjne:

- nagła utrata słuchu powoduje wielką rozpacz, że nie będą już mogli usłyszeć „odgłosów” świata, odbierać programów telewizyjnych itp.,
- osoby przeżywają gehennę i mają myśli samobójcze,
- najważniejszym problemem staje się dla nich poszukiwanie pracy,
- zaburzenia emocjonalne, depresja,
- obniżona motywacja, brak ochoty i potrzeby na uczenie się czegoś nowego.

IV. Kontakty społeczne:

- problem w przystosowaniu się do nowych warunków i wymagań życia oraz pracy zawodowej,
- zamykanie w sobie,
- izolacja.

Mam nadzieję, że powyższa publikacja będzie przydatna dla tych, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę na temat osób z uszkodzonym narządem słuchu.

Opracowała: mgr Iwona Wojciechowska

Bibliografia:

Z. Sękowska - "Pedagogika specjalna"

T. Gałkowski - "Psychologia dziecka głuchego"

Kirejczyk - "Nauczanie dzieci głuchych razem ze słyszącymi", "Głusi"

S. Siła-Nowicki - "Komunikacja słuchowa i wzrokowa w systemie kształcenia głuchych"

U. Eckert - "Wybrane zagadnienia z surdopedagogiki"

M. Czerska-Jurkowska - "Z zagadnień psychologii dziecka głuchego"

T. Witkowski - "Rozumieć problemy osób niepełnosprawnych"

J.M. Sołowjowa - "Psychologia dzieci głuchych"